

Mladá fronta Dnes, 20. 1. 2005

Hyde Park

Jak vidí nový systém přijímaček...

Daniel Münich

Nový zákon znevýhodňuje studenty i dobré školy. Slouží jen úředníkům

Přijímačky jako státní loterie

Pokud letošní přijímací zkoušky na střední školy proběhnou podle nového zákona, půjde o celonárodní, státem organizovanou loterii. V osudí bude budoucnost desítek tisíců náctiletých. Vinen je nový školský zákon, který zpřísnil již tak sešňěrovaná pravidla. Přijetí bude určovat náhoda. Nová pravidla jsou také záchranným lanem hozeným nekvalitním školám. Jediná výhoda, kterou nový systém přináší, je přehlednost a jednoduchost pro úředníky.

Přijímačky v kostce

Dosud si každý žák mohl podat přihlášky na dvě státní střední školy a na neomezený počet škol nestátních, tedy soukromých nebo církevních. Zkoušky na státních školách se potom konaly ve dvou termínech a školy žáky vybraly poté, co znaly výsledky z obou termínů. Nebyl to sice žádný zázrak, ale prostor pro racionální volbu a alokaci talentů zde byl. Strategii většiny uchazečů bylo podle svých schopností a preferencí vybrat jednu školu na jistotu a druhou s rizikem. Pokud byla v dosahu rozumná škola soukromá a rodiče ochotní platit školné, nabízela se i možnost třetí.

Podle nových pravidel si žák může podat jednu přihlášku bez ohledu na to, zda jde o školu státní, či ne. Sázka na dobrou školu tak bude spojena s rizikem totální prohry. V případě nepřijetí bude žák muset vzít zavděk školou, která neodpovídá jeho ambicím a schopnostem. Často půjde o školu nekvalitní, o kterou by byl jinak mizivý zájem. Obrovské riziko takové volby si většina žáků a jejich rodičů uvědomí. Přihlášku proto budou směřovat na školu méně poptávanou, a to v očekávání menšího rizika nepřijetí. Avšak takto bude uvažovat hodně lidí a i s touto strategickou a kompromisní volbou bude spojeno nemalé riziko. Sázkou na jistotu bude pouze přihláška na podprůměrnou a neoblíbenou školu. Je velice pravděpodobné, že převážná většina průměrných a nadprůměrných škol zaplní volná místa již v prvním kole mixem různě nadaných žáků. Na neúspěšné uchazeče ve druhém kole zůstanou pouze místa v podprůměrných školách. V tomto systému nemají podprůměrní žáci co ztratit, ale ostatní budou čelit obrovskému riziku. Výběr školy tak bude traumatickým věštěním z křišťálové koule.

V pondělní MF DNES ministryně školství tvrdí, že nový systém je krokem ke „zjednodušení a zpřehlednění přijímacích zkoušek“. Již nedodala, že jde o zlepšení pouze z pohledu úředníků. Ti poukazují na komplikace způsobené žáky, kteří se dostali na dvě školy zároveň a pak se neobtěžovali z jedné z nich včas odhlásit. Chabé argumenty! Systém neomezeného počtu přihlášek funguje již léta na vysokých školách. Není důvod, proč nemohl na středních školách zůstat systém povolující pouze dvě přihlášky. Což takhle s přihláškou skládat peněžní zálohu, která by v případě včasného neodhlášení jednoduše propadla?

Neblahé důsledky

Neblahé důsledky se projeví v mnoha směrech. Vzdělávací systém je vlak, který nikde nestaví. Kdo nasedne špatně, šanci na přestup již nedostane. A ne každý vlak jede tam, kam cestující chtějí. Mnohé studie ukazují, že přechod na střední školu u nás více než jinde předurčuje životní kariéru. Děti tak budou pod ještě větším tlakem. Podíl těch, kteří u zkoušky zklamou z psychických důvodů, nikoliv kvůli neschopnosti, se zvýší. Loterijní charakter přijímaček povede k tomu, že ve třídách zasednou děti nadané, snaživé vedle dětí nechápajících a zlobivých. Kompromisní forma výuky bude první skupinu dětí nudit jako jednoduchá, druhou skupinu jako nesrozumitelná. Méně nadaní se budou trápit, zatímco nadaní budou mařit talent a vlohy. Učitelé a rodiče budou frustrováni. Podmínkou rozvoje znalostní společnosti a ekonomické prosperity je, aby se každému dostalo vzdělání podle jeho schopností a ochoty se učit. Takový systém nakonec generuje dost bohatství a příležitostí i pro ty méně nadané. To neznámá, že méně nadané děti mají skončit v nekvalitních školách. Je úkolem státu eliminovat prostor pro špatné školy a obory. Nový zákon však udělal opak. Znevýhodňuje školy kvalitní. Okamžitým řešením je, aby Ústavní soud zrušil část zákona o přijímačkách a nechal je proběhnout podle pravidel loňských. Při přípravě nových pravidel by zákonodárci měli brát v potaz, že vzdělání a lidské osudy nepatří do osudí štěstěny.

Autor: **DANIEL MÜNICH**

Autor je ekonom
